

تحلیل تأثیر آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری و امنیت در استان گلستان

تاریخ پذیرش: 1398/12/10

تاریخ دریافت: 1398/10/05

حافظ مهدنژاد¹، حمید مستجابی²، فریاد پرهیز³، محسن رضایی⁴

از صفحه 123 تا 140

چکیده

زمینه و هدف: آمایش سرزمین از راه توجه به شناخت توانمندی‌ها و ظرفیت‌های خاص مناطق، کارآمدی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین، گسترش عدالت و تعادل منطقه‌ای، حفظ محیط زیست و احیای منابع طبیعی، حراست از میراث فرهنگی و رفع محرومیت‌ها بر امنیت و گردشگری تأثیر می‌گذارد. بر همین مبنا، هدف پژوهش حاضر، تحلیل تأثیر آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری و امنیت در استان گلستان است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش شامل گردشگران استان گلستان است که با استفاده از روش کوکران، 400 نفر از آنها انتخاب شده است. در این راستا از مدل معادلات ساختاری، آزمون سوبل و ضریب رگرسیون برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد متغیر آمایش سرزمین و توسعه گردشگری 64% بر امنیت ملی تأثیرگذار هستند و آمایش سرزمین 11% بر توسعه گردشگری تأثیرگذار است. بین آمایش سرزمین و امنیت ملی (با ضریب مسیر 0/444) و همچنین بین آمایش سرزمین و توسعه گردشگری (با ضریب مسیر 0/329) ارتباط معنی‌دار و دوسویه‌ای برقرار است. رابطه بین توسعه گردشگری و امنیت ملی یک رابطه دوسویه و معنادار است (با ضریب مسیر 0/329). بر اساس آزمون سوبل، تأثیر توسعه گردشگری به عنوان یک متغیر میانجی بین آمایش سرزمین و امنیت ملی در سطح 95% تایید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد توسعه گردشگری بر امنیت ملی تأثیر مثبت و معناداری دارد. در سطح 95% تأثیر توسعه گردشگری به عنوان یک متغیر میانجی بین آمایش سرزمین و توسعه گردشگری تأیید شد. توسعه گردشگری با مقادیر $(t=7.0212, p<0.01)$ تأثیر آمایش سرزمین بر امنیت را میانجی‌گری می‌کند و نقش تسهیل‌گری را بین این دو متغیر ایفا می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: آمایش سرزمین، توسعه گردشگری، امنیت، مدل معادلات ساختاری، استان گلستان.

1- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه سیدجمال‌الدین اسدآبادی، اسدآباد، ایران (نویسنده مسئول)، رایانامه: h.mahdnejad@gmail.com

2- دکتری جغرافیا سیاسی و عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران، رایانامه:

hmostajabi1982@gmail.com

3- دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، ایران، رایانامه: faryad1364@gmail.com

4- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران رایانامه: mohsenrezaee3492@gmail.com

توسعه گردشگری، اثرات مثبت اقتصادی روی اقتصاد محلی و اثرات آشکاری در رشد تولید ناخالص داخلی ملی دارد (دابیدوئال¹ و همکاران، 2019:154). در سال 1999، بخش سفر و گردشگری، به طور مستقیم و غیرمستقیم 11% تولید ناخالص داخلی جهان، 200 میلیون شغل و 8% کل اشتغال جهان را ایجاد کرده است (روسو²، 2002:11) و این که تا سال 2010، هر ساله 5/5 میلیون شغل در این حوزه ایجاد شده است (دایوب³، 2014:6). گردشگری یکی از ابعاد چندبُعدی توسعه فضایی یک منطقه می‌باشد. از این رو در آمایش سرزمین یکی از قابلیت‌های فضایی مورد بررسی قابلیت گردشگری هر منطقه است تا با شناسایی آن و در چارچوب پایداری بستری برای توسعه فضایی فراهم آید (پوراصغر و ویسی، 1390:184). کلید توسعه رضایت‌بخش و مطلوب گردشگری مبتنی بر سه اصل پایه‌ای مشتمل بر صلح، امنیت و ایمنی است (فلوید و همکاران⁴، 2003:21). میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه تعریف شده‌ای وجود دارد، چراکه توسعه زیرساخت‌های گردشگری تا حد زیادی به سایر فعالیت‌های جاری و عمرانی یک منطقه، عوامل حمایت‌کننده، قوانین و مقررات (امنیت)، اطلاع‌رسانی، هماهنگی سازمان‌های مرتبط و گسترش حمل‌ونقل در امور جهانگردی وابسته است و هر گونه بروز ناامنی و به‌کارگیری خشونت در سطوح مختلف زیان‌های جبران‌ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد (نعیم‌آبادی و همکاران، 1397:139).

در واقع، امنیت یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که صنعت گردشگری را در هزاره جدید راهبری می‌کند. مردم با مسئله امنیت نه‌تنها در زندگی روزمره خود مواجه می‌شوند بلکه در محیط اجتماعی، محیط عمومی و خصوصی خود و همین‌طور هنگام تعطیلات با آن درگیر هستند. بسیاری از گردشگران که در هتل‌های یک مقصد اقامت می‌کنند، ممکن است در معرض سرقت مسلحانه، حمله، تجاوز، دستبرد و آتش‌سوزی در داخل ساختمان باشند. در سطح جهانی، بلایای دیگر در یک مقصد ممکن است شامل گردباد، طوفان‌های موسمی، زمین‌لرزه‌ها، سیل‌ها، قطع پایدار برق، مواد منفجره

1- Dabeedoal

2- Russo

3- Dayoub

4- Floyd

شیمیایی و آدمربایی مسلحانه باشد. بنابراین، گردشگری، آمایش سرزمین و امنیت مفاهیم درهم‌تنیده‌ای هستند که در برنامه‌های توسعه گردشگری استان‌های کشور باید به آنها توجه بیشتری شود. استان گلستان به علت دارا بودن مناظر بدیع و چشم‌اندازهای طبیعی و خیره‌کننده از یک‌سو و به دلیل تنوع جغرافیایی و قدمت تاریخی از سوی دیگر دارای پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل فراوانی در زمینه منابع گردشگری است. چنان‌چه دارای بیش از 350 جاذبه طبیعی متنوع و ارزشمند و مرکز اصلی شکل‌گیری تمدن آریایی در شمال کشور بوده است. در این محدوده جغرافیایی بیش از 1100 آثار و یادمان‌های تاریخی وجود دارد (شری، 42:1394). همین‌طور استان گلستان در مسیر گردشگران مذهبی است که بر اساس برآوردها، سالانه حدود 4 میلیون نفر جهت زیارت امام رضا(ع) از این استان عبور می‌کنند. با وجود این، محصول گردشگری در استان گلستان مهیا نبوده و بالاترین آمار جذب گردشگر آن مربوط به ایام عید نوروز است که این استان بر اساس آمار سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پذیرای حدود 350 هزار نفر - اقامت گردشگر بوده و ضریب اشغال هتل‌های استان برابر 39٪ است. در چنین وضعیتی سند آمایش سرزمین استان گلستان، نیز به منابع گردشگری استان توجه چندانی ندارد و تنها به کاربری‌گزینی تفرجگاه‌های پراکنده و متمرکز محدود شده و به نقش کشاورزی و صنعت در سناریوهای توسعه استان تأکید دارند (سقای و همکاران، 203:1397).

نبود طرح آمایش سرزمین و عدم توجه به منابع متعدد گردشگری، نبود زیرساخت‌های مناسب و فضاهای ایمن برای اقامت گردشگران از مهم‌ترین عواملی است که موجب عدم ماندگاری گردشگران در استان گلستان می‌شود. در واقع، رونق گردشگری در استان گلستان نیازمند بررسی‌های همه‌جانبه در ابعاد مکانی و اجتماعی مقاصد گردشگری می‌باشد که می‌تواند در سه مولفه آمایش سرزمین، گردشگری و امنیت مورد بررسی قرار گیرد. در واقع رابطه متقابل و پایدار این سه مؤلفه، فرآیندی مناسب برای توسعه گردشگری می‌باشد. بر همین اساس پژوهش حاضر به دنبال پاسخ دادن به پرسش زیر می‌باشد: تأثیر آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری و امنیت در استان گلستان وجود چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پژوهش حاضر دارای سه مفهوم کلیدی مشتمل بر آمایش سرزمین، گردشگری و امنیت است. آمایش سرزمین عبارت است از: فرآیند شناسایی قابلیت‌ها، امکانات، فرصت‌ها، منابع و استعدادهای مناطق مختلفی که مجموعه سرزمین ملی را تشکیل می‌دهد و بررسی گزینه‌های بهره‌برداری و استفاده بهینه و عقلایی از آن در تقابل بین سه مقوله «انسان»، «فضا» و «فعالیت»، برای ایجاد توازن و رابطه منطقی بین توزیع جمعیت و انجام فعالیت‌ها در پهنه سرزمین (حسین‌زاده دلیر، 1385). گردشگری فرآیندی است که در جریان مسافرت اتفاق می‌افتد که شامل کسب اطلاعات، برنامه‌ریزی و تدارک در مبدا سفر، انجام سفر به مقصد و اقامت در آن، خرید کردن، تعامل میزبان و میهمان، بازگشت به مبدأ سفر و مرور خاطرات سفر با خود و دیگران می‌شود. در این فرآیند، مجموعه‌ای از کنش‌ها و فعالیت‌ها بین گردشگران، ارائه‌دهندگان خدمات و محصولات گردشگری، سیاست‌گذاران و میزبانان روی می‌دهد (اسکات و کوپر¹، 2010:1173). امنیت در فرهنگ لغت لاروس² عبارت است از: «اعتماد، آسایش خاطر روحی-روانی و عاطفی فکر بر این اساس که خطر، ترس، وحشت و اضطراب محلی از اعراب ندارد و معادل نبود خطر است». امنیت به عنوان یک عنصر مهم بر سایر ابعاد زندگی تأثیر می‌گذارد. به باور کوزن³ (2007)، احساس امنیت فردی پیش نیاز معیشت، زیست و زندگی شهری است. بر اساس فرهنگ لغت آکسفورد (1999) امنیت به «مصون بودن از خطر یا اضطراب» گفته می‌شود. امنیت به معنای یک اصطلاح کلی، به وضعیتی اطلاق می‌گردد که فرد از خطر، حمله، آسیب، حمله به حریم خصوصی، سرقت، ورود غیرقانونی و مواردی از این قبیل (که در نتیجه اقدام تعمدی به وجود می‌آیند) آزاد است (اقدام، 2014:21).

نظریه کانون جرم‌خیز⁴ بر این باور است که مکان‌های نسبتاً معدودی با درصد بالایی از جرایم وجود دارد. این مکان‌ها یا کانون‌های جرم‌خیز، فرصت‌های همگرا را فراهم می‌کنند که در آنها جرایم خشونت‌آمیز رخ می‌دهد (کراتز⁵، 1996:4). رایان و

1 - Scott & Cooper

2 - Larousse Encyclopaedia

3 - Cozen

4 - Hot-spot Crime Theory

5 - Crotts

کیندر¹(1996) این مناطق را مکان‌های جنایی نامیده است، جایی که گردشگران و مجرمان همگرا می‌شوند و افراد در معرض خطر و ناامنی بیشتر قرار دارند و در بیشتر موارد، تعداد کافی پلیس برای اطمینان از امنیت گردشگران وجود ندارد. این نظریه معتقد است که به‌طور کلی یک‌سری شرایط متحد و یکپارچه شده‌اند تا گردشگران را به یک هدف و طعمه آسان برای مجرمان تبدیل کنند که عبارت‌اند از: (1) حضور اشتباهی گردشگران در یک مکان در زمان نامناسب و خطرناک؛ (2) صنعت گردشگری زمینه را برای قربانی شدن فراهم می‌سازد (به دلیل نبود اطلاع‌رسانی در خصوص مکان‌های جنایی)؛ (3) به دلیل سهولت در انجام جرم و احتمال پایین ارائه گزارش رسمی، گردشگر به عنوان یک هدف خاص دیده می‌شود؛ (4) به دلیل اینکه گردشگران به عنوان نماد سرمایه‌داری جهانی شناخته می‌شوند، آنها به عنوان یک هدف مشروع در نظر گرفته می‌شود و بدین ترتیب، ارتکاب اعمال مجرمانه و بزهکارانه علیه آنها قابل توجیه است (رایان و کیندر، 24:1996). همین‌طور کانت داد² (مهم‌ترین منطقه جذب گردشگران در میامی³)، نیز مصداق این نظریه است، چنان‌چه حدود 29٪ از جرائم علیه اموال و 37٪ جرایم خشونت‌آمیز علیه گردشگران در این منطقه اتفاق افتاده است (براس، 4:2015).

مطالعات متعددی در ادبیات جرم‌شناسی از جرایم خشونت‌آمیز ارتکاب شده علیه گردشگران فلوریدا در سال 1993 حمایت کرده‌اند که در سه نوع مکان اتفاق افتاده بود. نزدیک به 42٪ از این جنایات خشن در امتداد معابر جاده‌ها و بزرگراه‌ها، 18٪ در پارکینگ‌ها و گاراژها و 12٪ در هتل‌ها و متل‌ها گزارش شده است (کراتز، 4:1996).

نظریه فعالیت روزمره مبتنی بر این ایده است که شکست روال روزمره افراد بر میزان بعدی قرار گرفتن در معرض جرم تأثیر می‌گذارد. به این معنا که سطح هوشیاری فرد را کاهش و احساس امنیت او را افزایش می‌دهد. فرض نظریه مذکور بر این است که سه عنصر در ارتباط با زمان و مکان جرم وجود دارد: هدف، مجرم و امنیت. اگر این عناصر به‌طور همزمان همگرا نشوند، احتمال وقوع جرم کمتر یا حتی صفر است. مطابق این دیدگاه تحلیلی، مثلث جرم مبتنی بر هدف مناسب، مجرم احتمالی و ناکارآمدی اقدامات امنیتی برای جلوگیری از اقدامات مجرمانه است (تمجیدی و همکاران، 6:1396). نظریه

1 -Ryan and Kinder

2- Dade County

3 -Miami

فعالیت روزمره از این فرضیه پشتیبانی می‌کند که افزایش گردشگران در یک منطقه، آنها را قربانی بالقوه جرم می‌کند، در صورتی که سطح امنیت کاهش یابد یا ناکارآمد شود. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت این نظریه از وجود چهار عنصر حمایت می‌کند که خطر اعمال مجرمانه علیه گردشگران را افزایش می‌دهد: 1) ارزش‌ها (قابل مشاهده)، 2) بی‌حرکی (عدم پاسخ‌گویی پلیس یا مأموران اجرای قانون)، 3) در معرض دید قرار داشتن (قرار گرفتن در معرض هدف گردشگر)، 4) دسترسی (نزدیکی و دسترسی به هدف گردشگر) (براس، 2015:5).

منصف پیزام و منصفلد¹ (2006) در پژوهشی با عنوان «گردشگری، امنیت و ایمنی: از نظریه تا عمل»، به این نتیجه رسیده‌اند که هر حادثه امنیتی مانند جنگ، ناآرامی‌های داخلی، تروریسم یا جنایت نه‌تنها تأثیر منفی بر مقصد دارد، بلکه برای اجتماع محلی، گردشگران و دینفعان آن نیز تأثیر دارد. افزون بر این، این حوادث نه‌تنها مقصد موردنظر را تحت تأثیر قرار می‌دهد بلکه اغلب مناطق اطراف و در بدترین حالت کل سیستم گردشگری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. نتایج پژوهش خوش‌فر و همکاران (1392) با نام «بررسی احساس امنیت فردی و اجتماعی از دیدگاه گردشگران و عوامل مؤثر بر آن در منطقه گردشگری نهارخوران و النگدره شهر گرگان» بیانگر آن است که وجود احساس امنیت اجتماعی در گردشگاه‌های نهارخوران و النگدره شهر گرگان، دارای کارکردهای مثبت برای گردشگران و توسعه گردشگری است. نتایج پژوهش سلیمی سبحان (1393)، با عنوان «امنیت و توسعه پایدار گردشگری در شهر تهران» نشانگر آن است که هر چه احساس امنیت در گردشگران قوی‌تر شود وفاداری (تکرار سفر، ماندگاری در سفر، تبلیغ شهر گردشگری) افزایش می‌یابد. بر مبنای نتایج پژوهش کیانی سلمی و مهربابی (1396) با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر امنیت گردشگری و نقش آن در رضایت، وفاداری و جذب گردشگران در شهر اصفهان»، در بین عوامل شکل‌دهنده امنیت گردشگران شهر اصفهان، جنبه‌های دیداری و ملموس امنیت با بار عاملی 0/93 در جایگاه نخست و امکانات کالبدی با بار عاملی 0/90 در رتبه دوم، پس از آن شیوه برخورد شهروندان اصفهانی با بار عاملی 0/59 در رتبه سوم تأثیرگذارترین عوامل قرار

1- Pizam & Mansfeld

گرفته‌اند. تارلو¹ (2011) در پژوهشی با نام «جرم و گردشگری» نشان داده است که میزان بالای جرم و جنایت در برخی شهرها، به عنوان مکان‌های ضد گردشگران (برای مثال ریودوژانیرو)، منجر به کاهش تعداد بازدید از این شهر شده است. این امر به‌طور قابل توجهی بر کیفیت زندگی شهروندان ریودوژانیرو تأثیر گذاشته است. لیسوفسکا² (2017) در پژوهشی با عنوان «جرم در مقصدهای گردشگری» نشان داده است که خطر بالای قربانی شدن به کاهش جذابیت در یک مقصد معین منجر می‌شود.

روش پژوهش

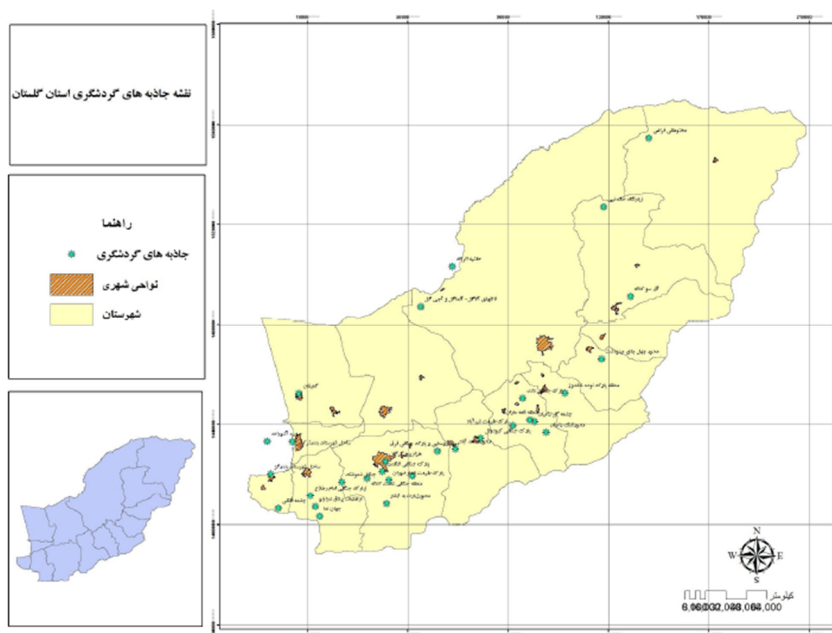
پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و روش آن، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش شامل 350 هزار نفر گردشگری است که در سال 1397، حداقل یک شب در استان گلستان اقامت داشته‌اند. با استفاده از روش کوکران، 400 نمونه از آنها انتخاب شده است. و از روش نمونه‌گیری قضاوتی استفاده شده است. در این نوع نمونه‌گیری، افرادی برای نمونه انتخاب می‌شوند که برای ارائه اطلاعات موردنیاز در بهترین موقعیت قرار دارند. برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای آمایش سرزمین، توسعه گردشگری و امنیت ملی به ترتیب برابر با 0/805، 0/798 و 0/854 است که برآزش مناسب یافته‌های پژوهش را نشان می‌دهد. اعتبار پرسشنامه‌ها نیز از طریق مشاوره با خبرگان به‌ویژه اساتید دانشگاه در حوزه جغرافیا، علوم اجتماعی، توسعه گردشگری مورد توجه قرار گرفت.

محدوده جغرافیایی پژوهش حاضر استان گلستان است (شکل شماره 2). این استان با وسعت 22022 کیلومترمربع، 1/33٪ مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده و بیست و یکمین استان از حیث وسعت جغرافیایی در کشور است. از میان جاذبه‌های گردشگری استان گلستان، پارک ملی گلستان، برج گنبد قابوس، کاخ موزه گرگان، تپه بازگیر، جنگل شصت کلا، جنگل شصت کلاته، آبشار کبودوال، پارک جنگلی النگدره، آبشارهای شیرآباد، مسجد جامع گرگان، خانه امیر لطیفی، مدرسه عمادیه، پل تاریخی

1 -Tarlo

2 -Lisowska

آق‌قلا و دیوار بزرگ گرگان در فهرست آثار ملی و پارک ملی گلستان و برج گنبد قابوس در یونسکو ثبت شده‌اند.

شکل 1- جاذبه‌های گردشگری استان گلستان

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

بر اساس نتایج حاصل از پیمایش گردشگران استان گلستان (جدول شماره 1)، میانگین گروه‌های سنی 50 سال به بالا کمتر از سایر گروه‌های سنی است. بر این اساس، افراد متعلق به گروه‌های سنی 50 سال به بالا، نسبت به سایر گروه‌های سنی تمایل کمتری به گردشگری دارند. همچنین میانگین افراد با سطح تحصیلات مختلف با هم تفاوت معنی‌داری ندارند. همین‌طور میانگین میزان گردشگری افراد با شغل آزاد افراد با شغل خانه‌دار متفاوت است ولی با دیگر گروه‌های مشاغل متفاوت نیست. افزون بر این، میانگین افراد با میانگین درآمدی پایین کمتر از دیگر گروه‌های درآمدی می‌باشد.

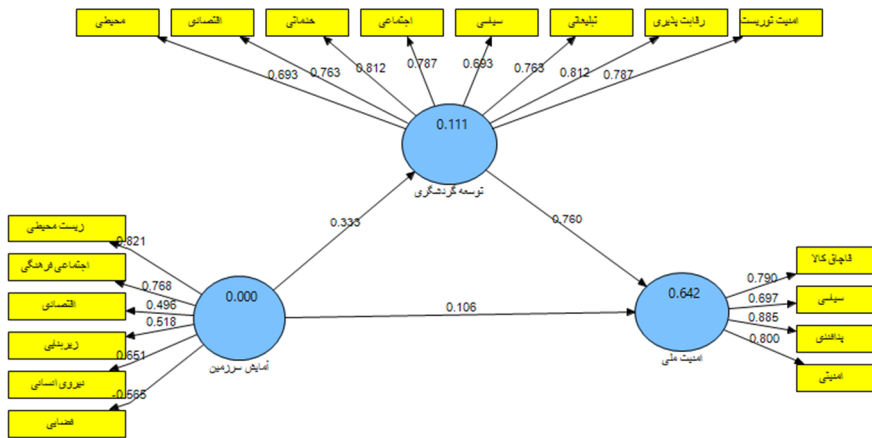

جدول 1- متغیرهای جمعیت‌شناختی پژوهش

شاخص	سنجه	فراوانی	شاخص	سنجه	فراوانی
سن	زیر 40 سال	274	تحصیلات	دیپلم و زیر دیپلم	113
	40 تا 50 سال	70		کارشناسی	157
	50 سال به بالا	56		کارشناسی ارشد	98
شغل	شاغل بخش دولتی	121	درآمد	دکتری	32
	شاغل بخش خصوصی	179		زیر 2 میلیون تومان	35
	مشاغل عالی	54		بین 2 تا 4 میلیون تومان	51
	بیکار	46		3 تا 4 میلیون تومان	58
	مجموع	400		بالای 4 میلیون تومان	256

ب) یافته‌های استنباطی

با استفاده از مدل معادلات ساختاری، ابتدا بار عاملی متغیرهای پژوهش محاسبه شد (شکل 3). مقدار ملاک برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی 0/55 می‌باشد. مطابق با شکل مذکور، تمامی سوالات پرسشنامه دارای بار عاملی بیشتر از 0/55 می‌باشند. این تحلیل نشان می‌دهد تا چه اندازه متغیرهای مشاهده‌پذیر (سوال‌های پرسشنامه) با متغیرهای مکنون (آمایش سرزمین، توسعه گردشگری و امنیت) در ارتباط هستند. بدین ترتیب نتایج نشان می‌دهد ارتباط معنادار بالایی بین سوال‌ها و متغیرهای مکنون وجود دارد که بر صحت مدل تأیید می‌گذارد.

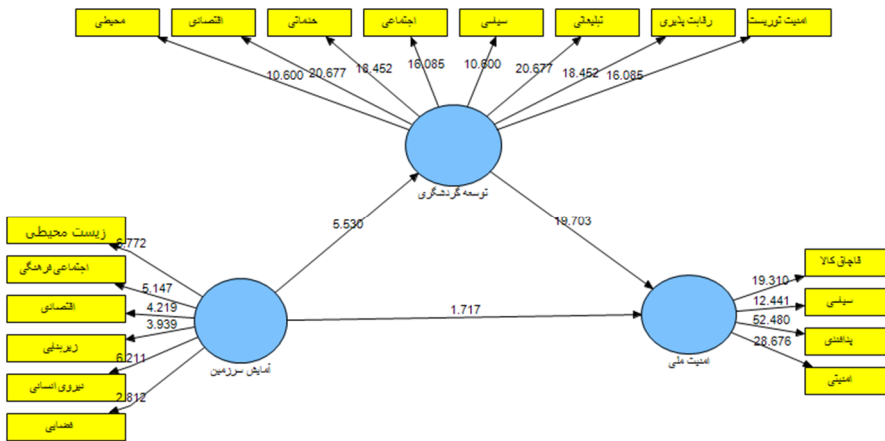

شکل 2- مدل ترسیم شده پژوهش همراه با ضرایب استاندارد شده بار عاملی

معیار اول از بررسی برازش مدل ساختاری ضرایب معناداری z (t-value) است. برازش مدل ساختاری با استفاده از ضرایب t به این صورت است که این ضرایب باید از $1/96$ بیشتر باشد تا بتوان در سطح اطمینان 95% معنادار بودن آنها را تأیید ساخت. با توجه به مقادیر Z به دست آمده، مقدار آماره t برای تمامی سوالها بیش از $1/96$ است. بنابراین در مدل باقی می ماند و از نظر آماری در سطح معناداری $0/95$ تأیید می شوند. در جدول شماره 2 و شکل شماره 2، ضرایب t مربوط به مسیرها مشخص شده است. همان طور که مشاهده می شود در بین مسیرهای موجود در مدل، ضرایب t تمام مسیرها بیشتر از $1/96$ است که معنادار بودن این مسیرها و مناسب بودن مدل ساختاری را نشان می دهد.

جدول 2- ضرایب معناداری Z مربوط به مسیرهای مدل

مقدار معناداری	مسیر
4/803	مسیر آمایش سرزمین به توسعه گردشگری
5/995	مسیر آمایش سرزمین به امنیت
7/766	مسیر توسعه گردشگری به امنیت

شکل 3- ضریب معناداری متغیرهای پژوهش

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش، ضرایب تعیین R^2 مربوط به به متغیرهای پنهان درونزای (وابسته) مدل است. مقادیر R^2 مربوط به متغیر امنیت ملی بیش از $0/33$ بوده که حاکی از برازش خوب مدل دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین متغیر توسعه گردشگری برابر $0/108$ می‌باشد. افزون بر این، مقدار Q^2 مربوط به سازه امنیت ملی بیشتر از $0/35$ (قدرت پیش‌بینی قوی) و سازه توسعه گردشگری بیشتر از $0/15$ (قدرت پیش‌بینی متوسط) بوده که در کل مقادیر Q^2 حاکی از برازش مناسب مدل ساختاری دارد. همچنین، حاصل شدن $0/463$ برای GOF ، نشان از برازش کلی قوی مدل دارد.

تحلیل روابط بین متغیرها

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، مدل ساختاری و مدل کلی، مطابق با الگوریتم تحلیل داده‌ها در روش SPLS محقق اجازه می‌یابد که به بررسی و استدال گزاره‌های خود پرداخته و به یافته‌های پژوهش برسد.

فرضیه نخست: آمایش سرزمین بر امنیت در استان گلستان تأثیر معناداری دارد.

با استفاده از ضریب معناداری $(5/995)$ مسیر میان دو متغیر آمایش سرزمین و امنیت ملی مشخص می‌شود که تأثیر آمایش سرزمین بر امنیت ملی معنی‌دار است.

همچنین مقدار ضریب استاندارد شده مسیر این دو متغیر (0/444) نشان می‌دهد که متغیر آمایش سرزمین با ضریب 45٪ بر متغیر امنیت ملی تأثیر مثبت می‌گذارد. بنابراین در سطح اطمینان 95٪ براساس نتایج جدول شماره 3 و با توجه به اینکه مقدار آماره t بیش از 1/96 است ولی ضریب مسیر مثبت می‌باشد، پس می‌توان گفت آمایش سرزمین بر امنیت اثر معنی‌داری دارد.

جدول 3- تحلیل گزاره نقش آمایش سرزمین بر امنیت ملی

گزاره 1	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه آزمون
آمایش سرزمین اثر معنی‌دار بر امنیت دارد	0/444	5/995	عدم رد فرضیه

فرضیه دوم: آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری در استان گلستان تأثیر معناداری دارد. با استفاده از ضریب معناداری (4/803) مسیر میان دو متغیر آمایش سرزمین و توسعه گردشگری مشخص می‌شود که تأثیر آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری معنادار است. همچنین مقدار ضریب استاندارد شده مسیر میان دو متغیر (0/329) نشان می‌دهد که متغیر آمایش سرزمین با ضریب 32/9٪ بر متغیر توسعه گردشگری تأثیر مثبت می‌گذارد. بنابراین در سطح اطمینان 95٪ براساس نتایج جدول شماره 4 و با توجه به اینکه مقدار آماره t بیش از 1/96 است، پس می‌توان گفت آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری تأثیر معناداری دارد.

جدول 4- تحلیل گزاره نقش آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری

گزاره 2	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه آزمون
آمایش سرزمین اثر معنی‌دار بر توسعه گردشگری دارد.	0/329	4/803	عدم رد فرضیه

فرضیه سوم: توسعه گردشگری بر امنیت در استان گلستان تأثیر معناداری دارد. با استفاده از ضریب معناداری z (7/766)، مسیر میان دو متغیر توسعه گردشگری و امنیت مشخص می‌شود که تأثیر توسعه گردشگری بر امنیت معنادار است. همچنین مقدار ضریب استاندارد شده مسیر دو متغیر (0/504) نشان می‌دهد که متغیر توسعه گردشگری با ضریب 50٪ بر متغیر امنیت تأثیر می‌گذارد. بنابراین در سطح اطمینان 95٪ براساس نتایج جدول شماره 5 و با توجه به اینکه مقدار آماره t بیش از 1/96 است، پس می‌توان گفت توسعه گردشگری بر امنیت تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول 5- تحلیل گزاره تأثیر توسعه گردشگری بر امنیت

گزاره 3	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه آزمون
توسعه گردشگری اثر معنی‌دار بر امنیت دارد	0/504	7/766	عدم رد فرضیه

فرضیه چهارم: توسعه گردشگری تأثیر آمایش سرزمین بر امنیت در استان گلستان را میانجی‌گری می‌کند.

برای آزمودن تأثیر یک متغیر میانجی، یک آزمون پرکاربرد بنام آزمون سوبل نیز وجود دارد که برای معناداری تأثیر میانجی یک متغیر در رابطه میان دو متغیر دیگر به کار می‌رود. در آزمون سوبل، یک مقدار Z-value بدست می‌آید که در صورت بیشتر شدن این مقدار از $1/96$ می‌توان در سطح 95% معنادار بودن تأثیر میانجی یک متغیر را تایید نمود (جدول شماره 6).

جدول 6- ضرایب رگرسیون آمایش سرزمین و امنیت با توسعه گردشگری

متغیر پیش بین	ضریب مسیر	خطای استاندارد	t
آمایش سرزمین	0/329	0/038	9/388
امنیت	0/504	0/042	7/145

آزمون سوبل با استفاده از ضرایب رگرسیونی جدول شماره 7 نشان داد که توسعه گردشگری با مقادیر $(t=7.0212, p<0.01)$ تأثیر آمایش سرزمین بر امنیت را میانجی‌گری می‌کند و نقش تسهیل‌گیری را بین این دو متغیر ایفا می‌نماید.

جدول 7- نتایج آزمون سوبل

آماره آزمون	خطای استاندارد	p-value
7/0212	0/0236	0

بحث و نتیجه‌گیری

برای سنجش فرضیه‌های پژوهش از مدل معادلات ساختاری و آزمون سوبل استفاده شده است. بر اساس نتایج پژوهش حاضر، فرضیه نخست پژوهش تأیید شد. به این معنا که آمایش سرزمین بر امنیت در استان گلستان تأثیر معناداری دارد. بین آمایش سرزمین و امنیت ارتباط معنی‌دار و دوسویه‌ای برقرار است و ضریب مسیر آن $0/444$ می‌باشد. از این لحاظ با نتایج پژوهش عظیمی آملی و قنبری (1395)، انطباق دارد. به گونه‌ای که در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق 1404، توجه به ملاحظات

امنیتی به عنوان یکی از مهم‌ترین محورهای آمایش سرزمین در نظر گرفته شده است. افزون بر این، دستیابی به اهداف آمایش سرزمین نظیر کارآمدی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین، گسترش عدالت و تعادل منطقه‌ای، حفظ محیط زیست و احیای منابع طبیعی، حراست از میراث فرهنگی و رفع محرومیت‌ها موجب تقویت امنیت در یک زیرساخت مستحکم و پایدار می‌شود.

فرضیه دوم پژوهش حاضر در خصوص تأثیر آمایش سرزمین بر توسعه گردشگری در استان گلستان تأیید شد. چنانچه ضریب مسیر آن 0/329 و آماره t آن 4/803 (بیشتر از 1/96) است. از این رو، نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌هایی نظیر پوراصغر و ویسی (1390) منطبق است. چنین وضعیتی موجب تعادل منطقه‌ای در توزیع زیرساخت‌ها می‌شود و در سایه منطقه‌بندی گردشگری، دسترسی به زیرساخت‌ها و روساخت‌ها برای همه مناطق متعادل می‌گردد و زمینه دستیابی به گردشگری پایدار فراهم می‌شود. نتایج این پژوهش‌ها تأکید دارند که توسعه گردشگری به عنوان یک راهبرد به منظور کاهش عدم تعادل و توازن‌های منطقه‌ای جهت تعدیل نابرابری‌های منطقه‌ای از لحاظ فرصت‌ها، منابع و منافع ضرورتی اساسی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود.

فرضیه سوم پژوهش در خصوص تأثیر گردشگری بر امنیت نیز تأیید شده است. در واقع، بین توسعه گردشگری و امنیت یک رابطه دو سویه و معنی‌دار ارزیابی شده است. به طوری که ضریب مسیر آن 0/504 و آماره t آن 7/766 (بیشتر از 1/96) می‌باشد. بنابراین، نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های منصف پیزام و منصفلد (2006)، تارلو (2011)، یسوفسکا (2017)، خوش‌فر و همکاران (1392)، سلیمی سبحان (1393) و کیانی سلمی و مهرابی (1396) و نعیم‌آبادی و همکاران (1397) منطبق است. امنیت و گردشگری، رابطه تنگاتنگ و مستقیمی با هم دارند. به طوری که تا امنیت وجود نداشته باشد، گردشگری شکل نخواهد گرفت. بر همین مبنا، در تمام راهبردهای توسعه گردشگری، امنیت به عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین مولفه در نظر گرفته می‌شود.

در نهایت، فرضیه چهارم در خصوص نقش میانجی‌گر توسعه گردشگری در رابطه با تأثیر آمایش سرزمین بر امنیت در استان گلستان نیز تأیید شده است. این فرضیه با استفاده از آزمون سوبل سنجیده شده است. با توجه به ضریب معنی‌داری می‌توان در سطح 95% تأثیر توسعه گردشگری را به عنوان یک متغیر میانجی بین آمایش سرزمین

و امنیت را تایید کرد. فرضیه حاضر یکی از نوآوری‌های پژوهش حاضر است چرا که در پژوهش‌های گذشته به این فرضیه توجه نشده است.

پیشنهادها

137

- 1) راه‌اندازی پلیس جامعه گردشگر در استان گلستان به عنوان نیروی ویژه در درون نیروی انتظامی با به‌کارگیری افراد محلی جهت جلوگیری از نزاع‌ها، تخلفات اجتماعی و امنیتی در سطح استان‌های مورد مطالعه؛
- 2) ارتقاء نظم و امنیت از راه تعیین پهنه‌های مستعد جرم در استان گلستان و افزایش نظارت مستقیم و غیرمستقیم پلیس جامعه گردشگر از طریق گشت‌زنی مکرر و مشارکت اطلاعاتی ساکنان محلی و همین‌طور عدم برگزاری تورهای گردشگری در این پهنه‌ها؛
- 3) تدوین طرح آمایش سرزمین ویژه گردشگری در استان گلستان جهت استخراج راهبردهای دقیق توسعه گردشگری؛
- 4) ایجاد و بهبود خدمات زیرساختی و روبنایی در استان گلستان (جاده‌ها و مسیرهای ارتباطی، نیازسنجی و اجرای پروژه‌های گردشگری نظیر هتل‌ها، متل‌ها، شهربازی-های مدرن، تله کابین، مجتمع‌های چندمنظوره و تهیه نرم افزارهای هوشمند برای راهنمایی گردشگران)؛
- 5) تقویت فرآیندهای توسعه مشارکتی و شبکه‌های نهادی در استان گلستان جهت تقویت فرهنگ گردشگری.
- 6) بهره‌گیری از ظرفیت‌های محلی و بومی استان گلستان در راستای تحقق انسجام اجتماعی و گسترش فعالیت‌های جمعی و مشارکتی در زمینه ارتقای امنیت گردشگران؛
- 7) ترغیب و تقویت نهادهای غیردولتی و مردم نهاد استان گلستان در زمینه امنیت گردشگران؛

تقدیر و تشکر

پژوهش حاضر مرهون همکاری اساتید دانشگاه، کارشناسان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی استان گلستان، کارشناسان واحد گردشگری و سرمایه‌گذاری شهرداری گرگان و همینطور گردشگرانی است که در تدوین شاخص‌ها و تکمیل پرسش‌نامه‌ها، کمک شایان توجهی نمودند. پژوهشگران، از این همکاری صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نمایند.

- حسین زاده دلیر، کریم، (1385). اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، انتشارات سازمان سمت، چاپ اول، تهران.
- پوراصغر، فرزاد، ویسی، رضا. (1390). آمایش سرزمین مبنایی برای توسعه صنعت گردشگری پایدار، فصلنامه اقتصاد مالی، 5(14): 184-195 بازبایی از:
http://ecj.iauctb.ac.ir/article_510700.html
- تمجیدی، زهرا. بزرگوار، علیرضا. مهدنژاد، حافظ. (1396). سنجش خوشه‌ای شدن مکانی جرایم مرتبط با سرقت، فصلنامه انتظام اجتماعی، 9(3): 1-26 بازبایی از:
<http://sopra.jrl.police.ir>
- خوش‌فر، غلام‌رضا. اسفندیان، آریتا. رحمانی، مریم. (1392). بررسی احساس امنیت فردی و اجتماعی از دیدگاه گردشگران و عوامل مؤثر بر آن مطالعه موردی: گردشگران منطقه گردشگری ناهارخوران و النگدره شهر گرگان، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، 2(6): 181-202 بازبایی از:
http://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_554.html
- سقایی، مهدی. جوانبخت قهفرخی، زهره. اسلامی، علی‌رضا. (1397). واکای شبکه مقاصد متن فضایی گردشگری در استان گلستان، خوانشی پسا ساختاری، مجله آمایش جغرافیایی فضا، 8(29): 201-225 بازبایی از:
http://gps.gu.ac.ir/article_80362.html
- سلیمی سبحان، محمدرضا. (1393). امنیت و توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهر تهران)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، 2(8): 97-128 بازبایی از:
<http://pogra.jrl.police.ir/>
- شربتی، اکبر. (1394). بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی استان گلستان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، 5(15): 41-57 بازبایی از:
http://gps.gu.ac.ir/article_10090.html
- عظیمی آملی، جلال. قنبری، پروین. (1395). آسیب‌شناسی توسعه گردشگری با رویکرد آمایش سرزمین (مورد مطالعه: شهر ساحلی سرخورد)، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، 6(2): 183-161 بازبایی از:
<http://www.jgeoqeshm.ir/>
- نعیم‌آبادی، نازنین. سلیمی سبحان، محمدرضا. جوان، فرهاد. هاشم‌زهی، سودابه. (1397). سنجش رضایتمندی گردشگران ورزشی از امنیت مناطق ساحلی (مورد مطالعه: شهرستان چابهار)، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، 53(97): 131-158 بازبایی از:
<http://sss.jrl.police.ir/>

- Aghdam, S. Y.(2014). Application of creativity tools to enhance the design of inherently safer urban infrastructure, Master thesis of Philosophy, Department of Mechanical Engineering Imperial College London, retrieved from:
<https://spiral.imperial.ac.uk:8443/handle/10044/1/24764>
- Brás,M .(2015). Tourism and Crime – Why Tourists become Victims, Security & Tourism: Local Policies and Practices Conference, 25th June 2015, European Union, Paris.
- Crotts, J.C. (1996). Theoretical Perspectives on tourist criminal victimization. *Journal of tourism studies*, 7 (1): 2-9, retrieved from:
<https://www.researchgate.net/publication/237407222>.
- Dayoub, B .(2014). Regional Tourism Based on Strategic Planning: A Comparative Study of: Hainan Province, China & Coastal Region, Syria, Master's Degree of Engineering, Chongqing University, Chongqing, China.
- Dabeedooal, Y. J.Dindoyal , V. Allam, Z. Jones, D. S .(2019). Smart Tourism as a Pillar for Sustainable Urban Development: An Alternate Smart City Strategy from Mauritius, *Smart Cities*, 2(2019): 153–162, retrieved from:
<https://www.mdpi.com/2624-6511/2/2/11> .
- Floyd, M.F. Gibson, H. Pennington-Gray, L. and Thapa, B. (2003). The Effect of Risk Perceptions on Intentions to Travel in the Aftermath of September 11, 2001. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 15(2-3):.19-38, retrieved from:
https://doi.org/10.1300/J073v15n02_02.
- Lisowska,A .(2017). Crime in Tourism Destinations: Research Review, *Tourism* 27(1): 31-39, retrieved from:
<https://www.researchgate.net/publication/320845995>.
- Pizam, A. Mansfeld, Y. (2006). *Tourism, Security and Safety: From Theory to Practice*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Russo, A. (2002). *The Sustainable Development of Heritage Cities and Their Regions: Analysis, Policy, Governance*, Ph.D. Thesis, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, Netherlands.
- Scott, N. Cooper, C .(2010). Innovation for sustainable urban tourism: Some thoughts on best practice, *rap — rio de Janeiro*, 44(5):1171-190, retrieved from:
<https://www.researchgate.net/publication/262429667> .
- Tarlow, P.E. (2011). *Crime and Tourism*, [in:] J. Wilks, D. Pendergast, P. Leggat (eds.), *Tourism in turbulent time (Towards Safe Experience for Visitors)*: 93-101.
- Ryan, C. Kinder, R. (1996). The deviant tourist and the criminogenic place - the case of the tourist and the New Zealand prostitute. In A. Pizam & Y. Mansfeld (Eds.), *Tourism, crime and international security issues* (pp. 23-36). New York: John Wiley & Sons.